

Stefan Wesołowski, Helena Bona

Dolice, woj. szczecińskie, st. 40

Informator Archeologiczny : badania 22, 36-37

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dolice,
woj. szczecińskie,
st. 40

Polska Akademia Nauk Instytut Hi-
storii Kultury Materialnej Zakład Ar-
cheologii Nadodrza Pracownia
Archeologiczna w Szczecinie

Badania prowadził mgr Stefan Wesołowski przy współudziale pracowni-
ka PASz Heleny Bona. Finansował IHKM PAN. Trzynasty sezon badań.
Cmentarzysko kultury lużyckiej z IV okresu epoki brązu.

Kontynuowano prace wykopaliskowe na cmentarzysku kurhanowym w części północno-zachodniej. Prace koncentrowały się na kurhanie 7 z płaszczem ziemnym pokrywającym powierzchnię o średnicy w rzucie poziomym 20 m. Osnowa kurhanu wytyczona przez krąg kamienny posiadała wymiary 10,60 x 10,80 m z płaszczami ścętymi. W części centralnej znajdował się pierścieniowy wał o wymiarach u podstawy 7,40 x 7,50 m, a w koronie 4,60 x 4,80 m. Wewnątrz przestrzeni międzywałowej powstał lej utworzony przez ściany lica wewnętrznego wału, wypełniony nawarstwieniami piasku i gliny. Przestrzeń między kręgiem osnowy kurhanu, a wałem wymoszczona została dużymi otoczkami. W dwóch poprzednich sezonach wykopaliskowych przebadano płaszcz ziemny mogiły oraz konstrukcję kamienne w postaci wielowarstwowego kręgu - osnowy kurhanu - wału kamienno-ziemnego oraz bruku. Lejowate zagłębienie w przestrzeni międzywałowej z kształtującymi się w jego wnętrzu warstwami ziemnymi, ze względu na zawarte w warstwach treści kulturowe, zostało uznane za komorę grobową. Rozkopano siedem poziomów warstw ze śladami pochówku w postaci przepalonych kosteczek ludzkich oraz zawartością popiołu, węglików drzewnych, a także ułamków naczyń. Omawiane poziomy warstw przedzielone były warstwami gliny. Z kolei konstrukcja kamienna komory grobowej w górnych warstwach w rzucie poziomym kołstego kształtu, od poziomu szóstego w formie prostokąta ze ścianami ułożonymi z drobnych otoczków o wymiarach 1,80 x 2,00 m. Na zewnątrz komory grobowej pod brukiem wypełniającym przestrzeń między kręgiem a wałem, a także pod samym wałem, wystąpiła warstwa gliny o miąższości od 0,10 do 0,25 m w formie klepska z gniazdowo zaznaczającymi się spaleniznami z zawartością przepalonych kosteczek ludzkich, węglików drzewnych oraz ułamków naczyń. W części zachodniej kurhanu, w miejscu wystąpienia spalenizn, odsłonięto grób popielnicowy.

Badano najstarsze poziomy konstrukcji kamiennej komory grobowej (poziom VI i VII) oraz wschodnią część kurhanu nr 7 przekopując poziom z gliną - tzw. klepsko - ze śladami występujących spalenizn ułamków naczyń i przepalonych kosteczek ludzkich związanych przypuszczalnie z praktykami wierzeniowymi obrządku pogrzebowego. Wśród powyższych spalenizn wyróżniono trzy zespoły - Jamy i palenisko - wyróżniające się swymi treściami obrzędowymi.

Jama ziemna nr 1 - wystąpiła pod wałem kamienno-ziemnym, na północny wschód od komory grobowej. Strop jamy zaznaczył się kołstą plamą piasku i gliny otoczonej wieniec spalenizny z bardzo dużą zawartością przepalonych kosteczek ludzkich. Warstwa spalenizny, tworząca wieniec o miąższości od 5 do 20 cm, uchwytana także była pod wałem bezpośrednio przy ścianach komory grobowej oraz w samej komorze, gdzie zalegała na warstewce gliny wymaszczonej dno komory. Sam wieniec w rzucie poziomym posiadał średnicę 2,40 m, a jego środek z piaskiem i gliną 0,70 m. W trakcie eksploracji wienca stwierdzono, że jego środek stanowi jama ziemna, której strop przewarstwiony był warstewkami gliny i piasku (0,20), a poniżej wystąpiła bardzo intensywna spalenizna z węglikami drzewnymi oraz z dużą ilością częściowo przepalonych kości - wg wstępnej oceny - zwierzęcych. Jama w przekroju posiadała kształt workowaty o głębokości 0,60 m.

Jama ziemna nr 2 - wystąpiła między komorą grobową, a kręgiem kurhanu od strony północnej ale na zewnątrz wału na poziomie gliny (tzw. klepska ze śladami spalenizn). Strop jamy wyznaczała brązowa glina z kamieniem o średnicy 0,40 m, wokół - nieregularny wieniec spalenizny z przepalonymi kosteczkami ludzkimi. W jamie o średnicy w rzucie poziomym 0,70 m w strople z kamieniem wystąpiła glina z piaskiem i spalenizną o lepkiej konsystencji z drobnymi węglikami drzewnymi i kilka kosteczek ludzkich. Poniżej (około 0,30 m od stropu) jamy w intensywnie spaleniznie wystąpiły dwa małe i jedno duże naczynie, a na dnie jamy misa o średnicy wylewu 0,35 m. Jama posiadała w przekroju kształt workowaty o wymiarach - śred. w rzucie poziomym 0,70 m, gł. 0,65 m. Palenisko - na zewnątrz komory grobowej od strony północno-wschodniej usytuowane w pobliżu kręgu kurhanu związane jest także z poziomem gliny (tzw. klepska) i na powierzchni zaznaczało się plamami spalenizny i licznymi ułamkami naczyń. Pod warstwą stropową z gliny stwierdzono wystąpienie kamieni - małych otoczków - w postaci kręgu w rzucie poziomym kołstego o średnicy 0,85 m. Wewnątrz kręgu warstwy przepalonej gliny przewarstwione spalenizną z popiołem, węglikami drzewnymi oraz liczne występujące ułamki naczyń. Natomiast nie wystąpiły kosteczki ludzkie i zwierzęce. Komora grobowca - usytuowana w przybliżeniu w centralnej części mogiły powstała w nleccie ukształtowanej w płaszczysto-gliniastym calcu. Posiadała w rzucie poziomym kształt prostokąta powstałego przez ścian z niewielkich otoczków. W narożnikach pozbawionych kamieni

wystąpiły jamy ziemne symetrycznie usytuowane względem siebie. Jedna ze ścian komory (zachodnia) różniła się swym nieregularnym przebiegiem. Została ona zbudowana w dwóch odcinkach - przy narożniku północnozachodnim odchodzi od jamy łukiem, a drugi odcinek choć ma przebieg w linii prostej, lecz w pewnym odstępie od narożnikowej jamy. W ten sposób powstały dwie - przypuszczalnie zamierzone - przerwy w ścianie komory grobowej. Wymiary komory: 1,80 x 2,70 m jamy narożnikowej o średnicy 0,50 m gł. 0,80 m. Z opisaną powyżej konstrukcją kamienną komory grobowej należy wiązać opisany powyżej słódmy poziom ze śladami pochówku, rozbitymi naczyniami, płytą kamienną pionowo ustawioną oraz jamą ze szczątkami organicznymi. Poczynione obserwacje stratygraficzne zdają się wskazywać na zaistniały bezpośredni związek między najstarszym poziomem (słódmym) komory grobowej z jamami zawierającymi spaleniznę, a jamami i paleniskiem oraz grobu popielnicowego występujących na zewnątrz komory grobowej na poziomie tzw. klepska ze śladami spalenizny.

Prace wykopaliskowe i powierzchniowe w okolicach Dolce, których celem jest przebadanie mikroregionu nad Małą Iną, reprezentującego przypuszczalnie jednostkę osadniczo-gospodarczą związaną z kulturą łużycką, koncentrowały się wokół dwóch cmentarzysk oraz rozpoznania sieci osad współczesnych powyższym obiektom. Na stanowiskach tych (30 i 40) zrezygnowano z rozkopywania wyłącznie obiektów kurhanowych, lecz badano wybraną część cmentarzyska z wydzielającymi się grupami kurhanów, gdzie w wykopie poddawano obserwacji wszystkie ślady użytkowania miejsca pochówku wyróżniając grupy grobów płaskich towarzyszących kurhanom i pozostającym z nimi w pewnych relacjach przestrzennochronologicznych.

Na stanowisku 30 stwierdzono około 20 kurhanów o konstrukcji kamienno-ziemnej w rzucie poziomym kształtu kołowego o zróżnicowanej średnicy od 4 - 16 metrów. Układ kurhanów wydaje się być dostosowany do szerokości stoku wzniesienia morenowego, a w części szczytowej wzniesienia wystąpiły bruki kamienne. dotychczas przebadano środkową część cmentarzyska o powierzchni 400 m² rozkopując dwa obiekty kurhanowe oraz przestrzeń między mogiłami.

Stanowisko 40 to cmentarzysko kurhanowe zlokalizowane na łagodnym stoku wśród pagórkowatej rzeźby terenu w pobliżu doliny. Analiza przestrzenna omawianego obiektu jest bardzo utrudniona ze względu na gęste posycie lasne (dąb, buk). Jest to stosunkowo duża nekropola z ok. 100 kurhanami o średnicy od 3 do 20 m.

Zajmuje ona obszar ok. 1,5 ha, a grobowce rozrzucone są w paśmie 100 metrowym tworząc skupiska kurhanów. Do systematycznych badań wykopaliskowych wytypowano grupę kilkunastu kurhanów w zachodniej części cmentarzyska, gdzie według wstępnych ocen można wyróżnić jedną ze stref użytkowania nekropoli. W latach 1979 - 1988 w powyższej strefie cmentarzyska prace wykopaliskowe koncentrowały na dwóch wytyczonych wykopach: południowo-zachodnim o powierzchni 600 m², gdzie przebadano powierzchnię 500 m² rozkopując sześć kurhanów i towarzyszące tym obiektom bruki kamienne z grobami płaskimi i północno-zachodnim o powierzchni 800 m² na którym przebadano jeden z większych kurhanów oraz jego otoczenie z odsłoniętymi także pierwszymi grobami płaskimi.

Uzyskany dotychczas zasób informacji źródłowych odnośnie układu przestrzennego kurhanów w poszczególnych strefach cmentarzyska oraz ujawniające się współzależności między kurhanami a towarzyszącymi im grobami płaskimi, jak też sam fakt bliskiego współwystępowania w badanym mikroregionie dwóch nekropoli o zbliżonej chronologii, lecz różniących się zdecydowanie pod względem wielkości i liczby kurhanów i pochówków - sugeruje, że mamy w tym rejonie do czynienia ze zwartymi zespołami osadniczymi, których przebadanie kompleksowe pozwoli na wydzielenie kształtujących się w dobie kultury łużyckiej ekumen i określenie przeobrażeń w ujawniających się strukturach osadniczych, a tym samym prześledzenie rozwoju społeczno-gospodarczego badanych grup ludzkich.

Następny etap badań to rozpoznanie sieci osadniczej. Służą temu m. in. badania powierzchniowe i sondażowe, które koncentrują się wokół głównej osi rzecznej Małej Iny i jej dopływów. Wytyczono obszar o powierzchni około 250 km², który dla celów porównawczych obejmuje pobliskie "łużyckie" mikroregiony osadnicze z nekropolami współczesnymi cmentarzyskom dolickim. Z kolei w bezpośrednim sąsiedztwie nekropoli dolickich na przeciwnych stokach doliny odkryto osady z młodszej epoki brązu (m. in. st. 35, 45, 51, 52), z których st. 45 przebadano metodą sondażową uzyskując materiał ceramiczny współczesny badanym cmentarzyskom.

Badania wykopaliskowe na cmentarzyskach dolickich kultury łużyckiej zostały zakończone, a prowadzenie dalszych prac wiązać się będzie z ewentualnym stworzeniem na tych obiektach rezerwatu archeologicznego - "Kurbany Prasłowiańskie".

Górka Sobocka,
gm. Kondratowice,
woj. wrocławskie,
st. 8

Polska Akademia Nauk Instytut Historii
Kultury Materialnej Zakład Archeologii
Nadodrza we Wrocławiu